ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«ТАВРІЙСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ»

28–29 січня 2022 р.

Видавний дім
«Гельветика»
2022

УДК 80(063)
Т13

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Казарін Володимир Павлович (Голова) – професор кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор філологічних наук, професор;
Семенець Ольга Сергіївна (Секретар) – завідувач кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук;
Бессараб Олександр Володимирович – проректор за науково-педагогічної діяльності та інноваційного розвитку Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук;
Гнєдкова Олена Геннадіївна – доцент кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат педагогічних наук, доцент;
Дрига Ірина Миколаївна – доцент кафедри східної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук, доцент;
Кузьміна Світлана Леонідівна – директор Інституту філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор філософських наук, доцент;
Кущ Наталія Валеріївна – доцент кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук, доцент;
Попова Олена Анатоліївна – завідувач кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат педагогічних наук, доцент;
Свенцицька Еліна Михайлівна – професор кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор філологічних наук, професор;
Сеітяг'яєва Таміла Решатівна – завідувач кафедри східної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук.

Таврійські філологічні наукові читання: матеріали
Т13 міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 28–29 січня 2022 р. – Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2022. – 212 с.

ISBN 978-966-992-741-5

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Таврійські філологічні наукові читання», яка відбулася на базі Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського 28–29 січня 2022 р.

УДК 80(063)

ISBN 978-966-992-741-5 © Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2022

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

Бондарева О. Є.
Фемінна версія маскулінної біографії
(«Таїна буття» Тетяни Іващенко) 8

Герасименко Н. В.
«Вугледар – 2099» М. Гримич і антиутопія
в сучасній українській літературі..... 13

Гурдуз А. І.
Концепт свободи в трилогії Ярини Каторож «Палімпсест»..... 18

Дружинець М. Л., Філімончук Я. В.
Гендерні особливості мовлення молоді Північної України:
вокальна орфоепія 22

Єльнікова Н. І.
Девіантна комунікація як об'єкт дослідження
мовознавчих студій 27

Калинчук А. М.
Ранні шевченкознавчі розвідки Михайла Возняка: пролегомени..... 31

Папіш О. О.
Гендерний аналіз назв закладів харчування міста Херсона 38

Попич Л. В.
Лінгводидактичні можливості новел Василя Стефаника
під час вивчення лексикології в середній школі..... 41

Присівок Д. В.
Війна як світоглядна криза в романі В. Маркуса
«Сліди на дорозі»..... 46

Процюк Л. Б.
Українська драматургія кінця XIX – початку XX ст.:
специфіка конфлікту та характеротворення
(досвід Бориса Грінченка та Людмили Старицької-Черняхівської)..... 50

Ципердюк О. Д.
Стильові домінанти проповідей Григорія Хомишина 54

Чорний І. В.
Ідеологічна парадигма дитячих детективів А. Кокотюхи 59

НАПРЯМ 2. СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
Аскерова І. А.
Особливості семантичної еволюції пол. *nostalgia* 62

НАПРЯМ 3. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ
Бережна М. В.
Психолінгвістичний архетип «Ментор» 67

Василенко Д. В., Казмірук А. В.
Афіксоїди англомовної військової лексики 71

Вольфовська О. О.
Просодичні характеристики вітальних промов сучасних політичних діячів Німеччини 76

Yefremova N. V., Boichuk V. M.
Phraseological means of expressing pessimism in pessimistic utterances 80

Zhyhadlo O. Yu.
Politeness and English courtroom discourse 84

Зубач О. А.
Дискурсивні аспекти дослідження комічних текстів 88

Орел І. І.
Генетична класифікація фразеологізмів авторського походження ... 90

Сологуб Л. В.
Тактика графічно-видільної візуалізації у сучасному науково-дидактичному дискурсі 95

НАПРЯМ 4. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО
Артьомцев О. В.
Особливості відтворення німецьких термінів транспортної галузі українською мовою 100

Hurko O. V.
Translation aspect of female connotative neutral words and phrases 104

Ренська А. Д.
Особливості українсько-турецького перекладу
(на матеріалі перекладацької діяльності Агатангела Кримського)..... 107

Синєгуб С. В.
Відтворення імплікованої семантики німецької дієслівної лексики
українською мовою 112

Солюк М. М.
Прономіналізований числівник «один» як засіб вираження категорії
означеності / неозначеності в перекладі німецькою мовою 116

НАПРЯМ 5. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ
Саркісова І. А.
Теоретичні рефлексії епістолярного жанру 120

Чернявська О. К.
Автобіографізм як науковий термін 124

НАПРЯМ 6. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
Alizade S.
The problem of personality and social reality in historical poems
in which the image of Samad Vurgun was created..... 129

Рева І. А.
Особливості психологічної авторської структури тексту
в поемі «Паломництво Чайльд-Гарольда» Дж. Г. Байрона 135

Совєтна А. В.
Bildungsroman в літературі чикана..... 140

Чорна В. Л.
Постать Шарлотти Бронте в рецепції Лори Роуленд 144

НАПРЯМ 7. ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО
Нешута О. В.
Переклад поеми «Реквієм» Анни Ахматової як форма естетичної
рецепції британського письменника Дональда Майкла Томаса 147

НАПРЯМ 8. ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО
Isayeva R.
Lexical repetitions in additional constructions as a means of lexical-semantic communication 152

Кузьмич А. О.
Мовна гра як об'єкт лінгвістичних досліджень 154

Ніколаєску Е. В.
Поняття «мова» і «мовлення» у сучасній лінгвістиці 157

НАПРЯМ 9. МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ
Самчук Л. С.
Прецедентні феномени в політичному дискурсі (на матеріалі промов Володимира Зеленського) 161

НАПРЯМ 10. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ
Жовтані Р. Я., Голомідова Л. В.
Формування німецькомовної комунікативної компетенції в здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальності 242 «Туризм» 165

Місеньова В. В.
Особливості субкультурного комунікативного стилю в умовах глобалізації 169

НАПРЯМ 11. ЖУРНАЛІСТИКА
Бабенко В. С.
Репрезентація сексуальності в медіа 174

Любченко Ю. В.
Людиноцентризм у сторітелінгу: аудиторне сприйняття 178

Приступенко Т. І., Євдокименко І. М.
Українські реалії свободи слова 181

Сидоренко Н. М., Дубецька О. О.
Преса для дітей різних народів на території Наддніпрянщини початку XX століття 187

Старкова Г. В.
Реакція на запровадження в Україні військового обліку
для жінок у медіа та мемах 192

Супрун В. М., Томашевський І. В.
Спортивна журналістика в сучасному медіадискурсі України 196

НАПРЯМ 12. ЛІНГВОДИДАКТИКА ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ МОВ
Білозерська В. В.
Онлайн-ігри як сучасний спосіб вивчення англійської мови
у дистанційному форматі 199

Варєшкіна Н. В.
До проблеми викладання курсів практичної
та теоретичної граматики 202

Ловчук Ю. Ю.
Розвиток розумових вмінь вищого порядку під час аудіювання
іншомовних текстів 207

Орел І. І.,
кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри германської і фіно-угорської філології
імені професора Г. Г. Почепцова
Київського національного лінгвістичного університету

ГЕНЕТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АВТОРСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Проблемі вивчення джерел походження ФО присвячено низку досліджень у галузі мовознавства, культурології, лінгвокультурології, фольклористики, літературознавства. Одна із перших генетичних класифікацій усталених мовних знаків на матеріалі російської мови, запропонована Булаховським Л. [1, с. 101–106], доопрацьована і доповнена у результаті розвідок на матеріалі інших національних мов (Авксентьєв Л., Добровольський Д., Жуйкова М., Краснобаєва-Чорна Ж., Медведєв Ф., Мокієнко В., Скрипник Л., Шанський М., Ernst P., Fleischer W., Noueshi M., Peyerl E. та інші науковці). Проте запропоновані генетичні класифікації не охоплюють всього різноманіття джерел походження ФО у німецькій мові, що й зумовлює актуальність нашої розвідки. З огляду на це окреслено мету дослідження – запропонувати генетичну класифікацію ФО авторського походження. Матеріалом розвідки обрано німецькі ФО на позначення стереотипів.

До ФО авторського походження відносимо крилаті слова, афоризми, максими, сентенції. Указані ФО мають комунікативний характер, метафоричне значення, часто втрачають зв'язок із першоджерелом, але широковживані.

Крилаті слова (далі – КС) представлено фразами у формі речень чи словосполучень, які вживаються у метафоричному значенні в усталеній формі. Їх джерелом походження є цитати поетів, мислителів, філософів, або є цитати із міфів [8, с. 20]. Райхштейн А. зараховує до КС висловлювання історичних особистостей, відомих людей, письменників, вчених, політиків тощо [5, с. 114]. Ми відносимо до КС, також, ті комунікативні ФО, які мають основою виникнення цитати із Біблії, літературних творів, авторських казок.

Поширеними КС, які представляють стереотипне уявлення мовців, стають завдяки образній основі, стислій і лаконічній формі, часто повчальному характеру, що сприяє легкому запам'ятовуванню. КС біблійного, міфологічного, літературного походження виявляють узагальнене значення, чітко виражену стереотипну оцінку людини/ явища/ події, репрезентують типовий сценарій чи правила поведінки у певних ситуаціях. Через ці особливості КС функціонують як паремії, наприклад: *Beim Eintritt hier laßt alle Hoffnung fahren* – заходячи сюди, облиш всяку надію (Данте про вхід у ад); *zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen* – (розм., жарт.) вбити двох зайців (із казки братів Грім про сміливого кравця).

Частина КС, що походять з міфології, Біблії, творів світової літератури, можуть мати різне тлумачення у різних мовах, не дивлячись на подібний/ однаковий план вираження, наприклад: укр.: ***розрубати гордіїв вузол*** *– вирішити будь-яку складну справу простим способом (один дієслівний компонент); нім.: den gordischen Knoten durchschlagen/ zerschlagen/ durchtrennen/ lösen/ durchhauen* – вирішити проблему одним махом; знайти дивовижно просте рішення (шість варіантів дієслівного компонента: пробити/ розбити/ розірвати/ послабити/ вирішити/ прорубати); польська: *węzeł gordyjski* [19] – вирішити/ розв'язати складну ситуацію простим, радикальним, не завжди дотримуючись правил, способом; англ.*: cut the Gordian knot* – швидко і рішуче вирішити складну проблему [17]. Попри спільне транскультурне джерело походження КС у кожній мові з'являються національно-специфічні семи цілісного значення.

Особливий прошарок КС складають ФО, які виникли у інших мовах, культурах, але запозичені німецькою трьома шляхами: а) мовою оригіналу (***ante portas*** – небезпека близько**. КС належать М. Цицерону, які виникли на основі історичних подій 211 р. до н.е. –** *Hannibal ad Portas* [19] – Ганібал біля воріт.); б) у перекладі на німецьку з мови оригіналу (*Über die Toten nur Gutes!* – про мертвих лише добре! КС належать Діогену (*De mortuis nihil nisi bene!*); в) перекладені з мови оригіналу на іншу іноземну мову і у такому вигляді запозичені (*Cogito, ergo sum* – (лат.) я мислю, значить я є. Вираз належить Декарту, походить із французької (*Je pense donc je suis*).

У німецькій мові вживається у латинському перекладі. Паралельно існує варіант – *ich denke, also ich bin*. [21]).

Німецькі дослідники [9, с. 182], описуючи запозичені усталені вирази, звертають увагу на те, що частина їх є нефразеологічного типу, бо структурно і семантично подільна. Такі вирази не становлять матеріал нашого дослідження.

Афоризм – це виразний, дотепний, цілісний (як сентенція) вираз у формі речення (простого чи складного [3]), що представляє знання/ досвід/ життєву мудрість [18]; короткий влучний вислів, який оригінально, інколи парадоксально стисло передає узагальнену думку повчального характеру у образній лаконічній формі [12]. Ознаками афоризмів є: авторське походження, коротка форма закінченого речення, завершеність думки, узагальнений зміст, правильність, образність, виразність, оригінальність, дидактичність, влучність, новизна [2, с. 21-22]. Наприклад: стереотип мислення – *Beispiel tut viel*. (Цицерон); стереотип поведінки – *Wer wagt, gewinnt!* (Терентій).

Залежно від способів виникнення афоризмів розрізняють самостійні (автономні утворення, не залежать від художнього твору, узагальнюють думки автора) і контекстні (утворюються і функціонують у текстах неафористичного характеру, виражають узагальнену думку) [4; 6; 7]. Джерелами виникнення низки афоризмів, крім художніх творів, є прислів'я, КС із літературних творів та філософських трактатів, сентенції класиків. Літературні афоризми мають джерелом генезису паремії, але утворюються завдяки автору [19], наприклад: *Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm.* → *Der Apfel fällt nicht weit vom Pferd* [20].

Афоризми морального змісту називають максимами [13]. Максима – (лат.: основне правило, принцип) короткий вислів авторського походження етичного морального характеру, яким керується людина у своїх вчинках [16], стислий вираз, що представляє моральне правило, яке мотивує дії [19]. У деонтологічній етиці І. Канта максима розглядається як намір дії [11, с. 17], як загальноприйнятий принцип поведінки [14]: Собаці собача смерть – *dem Hund – ein Hundetod; ein Schuft stirbt wie ein Schuft; wie gelebt, so gestorben* [15].

Сентенція – вираз авторського походження, алегорично відображає думку чи судження повчального характеру [16].

Сентенції представляють короткі апофегми (коротке оповідання про репліку чи витівку мудреців, дотепників, відомих особистостей Античного світу [19]), які вживаються поза контекстом першоджерела в усталеній формі, зберігаючи значення (що демонструє ознаки ФО). Апофегми представлено переважно у формі репліки, яка відбиває кмітливість, розум, дотепність, несподівану реакцію/ відповідь, використовувалася у літературі з повчальною метою [там само]. Тому сентенції за змістом подібні на поради, за формою є короткими, влучними і легковідтворюваними виразами, які вербалізують стереотипне уявлення про характеристики, стан людини (*Ein gesunder Geist kann nur in einem gesunden Körper wohnen* (слова римського сатирика Ювенала (60–127 р. н.е.) – «*orandum est, ut sit mens sana in corpore sano*» [20]), рекомендують певні сценарії поведінки (*Jeder sei der Schmied seines Glücks*. («Fabrum esse suae quemque fortunae.» Appius Claudius Caecus, römischer Konsul, um 340 v. Chr.-273 v. Chr.) [10]).

Отже, генетична база КС: 1) цитати: а) поетів, мислителів, філософів; б) із міфів; в) із Біблії; г) із літературних творів, авторських казок (також на основі фольклорних сюжетів); 2) висловлювання: а) історичних особистостей; б) відомих людей (письменників, вчених, політиків тощо); 3) іншомовні запозичені а) мовою оригіналу; б) у перекладі на німецьку з мови оригіналу; в) перекладені з мови оригіналу на іншу іноземну мову і запозичені у такому вигляді. Афоризми виникають на основі: 1) художніх творів; 2) паремій; 3) КС із філософських творів та текстів художньої літератури; 4) сентенцій відомих людей. Максими (як підвид афоризмів) утворюються на ґрунті авторських висловів, що транслюють моральні засади, правила поведінки. Сентенції – авторські вислови на базі апофегм, збіжні з порадами, рекомендаціями поведінки у певних ситуаціях, висловлюють оцінку характеристикам людини, явища, події.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виявленні відмінних рис структури ФО авторського походження на матеріалі німецької мови.

Список використаних джерел:

1. Булаховский Л. А. Курс русского литературного языка. Т. 1. Київ : Радянська школа, 1952. 446 с.

2. Калашникова Н. М. Афористичность как черта идиостиля В. Токаревой: дис. … канд. филол. наук : 10.02.01. Ростов н/Д, 2004. 246 с.

3. Королькова А. В. Русская афористика в контексте фразеологии : дис. … док. филол. наук : 10.02.01. Елец, 2005. 1286 с.

4. Манякина Т. Н. Об определении афоризма. *Проблемы взаимодействия литературных направлений*. Днепропетровск, 1975. С. 112–118.

5. Райхштейн А. Д. Немецкие устойчивые фразы. Ленинград : Просвещение, 1971. 182 с.

6. Туманова Е. О. Афоризм во фразеологии и фразеологизм в афористике современного немецкого языка: лингвокультурологический аспект : дис. … канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 2012. 293 с.

7. Федоренко Н. Т. Афористика. Москва : Наука, 1990. 419 с.

8. Büchmann G. Geflügelte Worte. Der Zitatenschatz des deutschen Volkes. Berlin, 1920. 720 S.

9. Crudu M. Unikale Fremdwörter in der Phraseologie des Deutschen Überlegungen zum Vorkommen und zu den versprachlichten Inhalten. *Authentizität, Varietät oder Verballhornung. Germanistische Streifzüge durch Literatur, Kultur und Sprache im globalisierten Raum*/ Herausgegeben von Puchianu C. E. Verlag Karl Stutz. Passau. 2014. B 5. S. 181–195.

10. Herrmann Christof. 77 Glück-Zitate aus 4 Jahrtausenden. 2014. URL: https://www.einfachbewusst.de/2014/03/glueck-zitate/

11. Kant I. Kritik der praktischen Vernunft. *Kritik der Urtheilskraft*. Berlin. Druck und Verlag von Georg Reimer, 1913. Band V. URL: https://www.gutenberg.org/ files/49543/49543-h/49543-h.htm

Лексикографічні джерела:

12. Гнатюк І. С. Афоризм. *Велика українська енциклопедія*. URL: https://vue.gov.ua

13. Енциклопедія сучасної української мови. URL: https:// esu.com.ua/search_ articles.php?id=44675

14. Новая философская энциклопедия. URL: https://iphlib.ru/ library/collection/newphilenc/document/HASHbb6fb6dd80327f8c 2096bb

15. Русско-Немецкий словарь идиом. URL: https:// proverbs_ru_de.deacademic. com/

16. Словопедія. URL: http://slovopedia.org.ua/37/53409/ 251571.html
17. Dictionary. URL: https://www.dictionary.com/browse/cut--the--gordian--knot
18. Duden. Universalwörterbuch. URL: https://www.duden.de/rechtschreibung
19. Wikipedia. URL: https://uk.wikipedia.org
20. Wiktionary. URL: https://de.wiktionary.org
21. Wörterbuch für Redensarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, Sprichwörter, Umgangssprache. URL: https://www.redensarten-index.de

Сологуб Л. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка

ТАКТИКА ГРАФІЧНО-ВИДІЛЬНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ У СУЧАСНОМУ НАУКОВО-ДИДАКТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Тактика графічно-видільної візуалізації – це сукупність графічних (схем, таблиць, графіків, діаграм) та видільних (кольору та шрифту) компонентів, які допомагають акцентувати увагу на головному у теоретичному матеріалі, представляючи у сконцентрованому вигляді максимум необхідної інформації, тим самим забезпечуючи адекватне розуміння тексту. Дані засоби розкривають кількісні відношення між певними явищами, або їх стадіями, визначають властивості і зв'язки предмету, процесу або явища, логічну послідовність між ними. Ці особливості дозволяють конкретизувати або узагальнити інформацію, яку вони представляють. За допомогою візуального ряду, використовуючи іншокодові елементи, адресант намагається уникати додаткових коментарів у тексті, а адресат отримує можливість побачити те, що зображує автор. На думку Є. М. Верещагіна та В. Г. Костомарова, ілюстративний матеріал у підручниках повинен бути достовірним (справжність зображуваної інформації) та доступним (графічні

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«ТАВРІЙСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ»

(м. Київ, 28–29 січня 2022 р.)

Підписано до друку 31.01.2022. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 12,32. Тираж 100. Замовлення № 0222-038.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.